

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

INTERNATIONAL LEGAL ISSUES OF COMMERCIALIZATION OF SPACE ACTIVITIES

Пічко Р.С., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Стаття присвячена розгляду міжнародно-правових питань комерціалізації космічної діяльності. Не дивлячись на державну монополію здійснення космічної діяльності на початку космічної ери, коли міжнародне космічне право тільки формувалося як окрема галузь міжнародного публічного права, все ж таки можливість здійснення приватної космічної діяльності передбачалась. Зокрема, в основоположному документі міжнародного космічного права – Договорі про космос було вказано, що діяльність неурядових юридичних осіб у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, має провадитися з дозволу й під постійним спостереженням відповідної держави – учасниці Договору. Держави зацікавлені у широкому залученні приватного сектору до реалізації космічних проєктів від будівництва нових об'єктів ракетно-космічної галузі до запуску у космічний простір космічних об'єктів. Фактично присутність держави і як регулятора, і як суб'єкта космічної діяльності, розширення можливостей для приватних суб'єктів здійснювати власні космічні проєкти чи в умовах державно-приватного партнерства формують тенденції комерціалізації космічної діяльності. По-перше, з'являються нові економічні і господарські моделі організації такої діяльності, а, по-друге, розширюється кооперативна взаємодія між державами. У підсумку маємо як інтенсифікацію космічної діяльності, так і її інтернаціоналізацію. Такі тенденції розвитку процесу опанування космічного простору виводять на перший план питання належного правового регулювання як на міжнародному рівні, так і на національному, здійснення космічної діяльності. Прихильники лібералізму і тим більш лібертаріанства стверджують, що в питаннях регуляції космічної діяльності з метою її розширення та підвищення ефекту державі слід встановлювати прозорі та зрозумілі правила, при чому саме для космічної діяльності слід уникати вироблення спеціальних нормативно-правових актів, які будуть лише гальмувати розвиток в цій галузі. Більш того держава повинна відійти від авторизаційної та регулятивної ролі, бо розвинута космічна діяльність це зростаюча продуктивність, нові можливості, економічне зростання, безпека, захищеність, сталість.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародне космічне право, Договір про космос, комерціалізація космічної діяльності, міжнародне космічне право, космічні ресурси.

The article is devoted to the consideration of international legal issues of commercialization of space activities. Despite the State monopoly on space activities at the beginning of the space era, when international space law was only being formed as a separate branch of public international law, the possibility of private space activities was still envisaged. In particular, the fundamental document of international space law, the Outer Space Treaty, stated that the activities of non-governmental legal entities in outer space, including the Moon and other celestial bodies, should be carried out with the permission and under the constant supervision of the relevant state party to the Treaty. States are interested in broad involvement of the private sector in the implementation of space projects, from the construction of new rocket and space industry facilities to the launch of space objects into outer space. In fact, the presence of the state both as a regulator and as a space actor, expanding opportunities for private entities to implement their own space projects or in public-private partnerships, shape the trends in the commercialization of space activities. Firstly, new economic and business models for organizing such activities are emerging, and secondly, cooperative interaction between states is expanding. The result is both intensification of space activities and their internationalization. Such trends in the development of outer space exploration bring to the fore the issue of proper legal regulation of space activities at both the international and national levels. Supporters of liberalism, and even more so libertarianism, argue that in regulating space activities in order to expand and increase their effect, the state should establish transparent and understandable rules, and it is for space activities that the development of special regulations that will only slow down development in this area should be avoided. Moreover, the state should move away from the authorizing and regulatory role, because developed space activities mean increased productivity, new opportunities, economic growth, safety, security, and sustainability.

Key words: international law, international space law, Outer Space Treaty, commercialization of space activities, international space law, space resources.

Питання адаптації міжнародного космічного права актуальне передусім на тлі інтенсифікації комерціалізації опанування космічного простору.

Сьогодні підприємці активно впроваджують новаторські підходи з метою збільшення терміну функціонування супутників, створення космічних об'єктів на орбіті, забезпечення можливостей для подорожей громадян у космос та формування особистих космічних станцій та навіть колоній на Місяці та поза його межами. Космічні застосування та послуги складають близько 80% світової космічної економіки, а вкладення в інновації та стартапи продовжують рости, відкриваючи нові можливості для прибуткової діяльності. Країни-члени продовжують відігравати ключову роль у цьому процесі та тепер вони закликаються до більш активного супроводження цієї еволюції, співпраці з індустрією та прийняття більш обґрунтованих рішень у вирішенні нових проблем [1].

У загальному вигляді комерціалізацію космічної діяльності можна визначити як процес залучення інвестицій приватних суб'єктів у діяльність, метою якої є отримання прибутку завдяки продукуванню інновацій, що

об'єктивізуються у товарах та послугах, які залучаються в космічну діяльність, а також розширення числа недержавних суб'єктів космічної діяльності та розширення спектру їх діяльності.

Отже, під комерціалізацією слід розуміти три взаємопов'язаних явища: комерціалізацію космічної діяльності, приватизацію космічної галузі та глобалізацію космічних відносин.

Поступове збільшення комерціалізації космічної діяльності в процесному розумінні вказує на поступове розмиття державно-пріоритетної (подекуди монополістичної) структури провадження космічної діяльності й формування конкурентної ринкової структури космічної економіки загалом.

Першопричиною сучасної інтенсифікації комерціалізації космічної галузі є процес переходу космічної індустрії з оборонної сфери в цивільну, тобто як декларується сьогодні – більшість досліджень у цій галузі призначена не для захисту держави та території, а для широкого використання споживачами через реалізацію космічних проєктів приватними компаніями.

Підставами комерціалізації космічної діяльності є:

Політико-правові. Передусім завершення «холодної війни» та в цілому завершення протистояння США із СРСР. По-друге, оскільки економіка США з самого початку появи США як держави у XVIII ст. базується на державно-приватному партнерстві, така модель побудови економічних публічно-приватних відносин не могла не бути застосованою при розбудові американської космічної діяльності. Отже, модель здійснення космічної діяльності в США, не дивлячись на науково-технічні здобутки космічної галузі СРСР, продемонструвала свою життєздатність. Ці обставини призвели до того, що держави почали приймати національні законодавчі акти, які регулюють здійснення національної космічної діяльності.

Науково-технічні. Те, що військові розробки в тому чи іншому вигляді застосовуються у цивільній сфері давно не є секретом. Отже, держава розуміє, що розвиток космічної техніки й технологій так чи інакше буде інструментом підвищення рівня життя. Такі тенденції впливають і на фінансово-економічні аспекти здійснення космічної діяльності. По-перше, ринкова економіка демонструє, що державне бюджетування не безмежне і подекуди є обтяжливим для самої держави. Отже, сучасні держави з метою скорочення бюджетних видатків на здійснення певних проєктів в космічній галузі залучають для роботи над ними приватні компанії. Наприклад, державі дешевше замовити наукові дослідження в приватній науковій установі чи університеті як освітньо-науковій установі чим тримати окремий профільний науково-дослідний інститут. По-друге, залучаючи приватний сектор до здійснення проєктів у космічній галузі, держава в тому числі опосередковано інвестує в розвиток приватного сектора.

Безумовно, що комерціалізація за своєю природою (сутністю) є передусім економіко-правовим явищем. Так, її ефект проявляється у фінансово-економічному значенні – розширенню економічних відносин, а право зумовлює юридичне обґрунтування та регуляцію таких економічних відносин.

У резолюції 59/115 Генеральна Асамблея ООН відмітила, що після набрання чинності Конвенцією про відповідальність та Конвенцією про реєстрацію в космонавтиці відбулися зміни, включаючи постійну появу нових технологій, зростання кількості держав, які здійснюють космічну діяльність, розширення міжнародного співробітництва в галузі використання космічного простору в мирних цілях та збільшення масштабів космічної діяльності, що здійснюється неурядовими юридичними особами, в тому числі діяльності, що здійснюється спільно державними установами та неурядовими юридичними особами, а також партнерськими компаніями, створеними неурядовими юридичними особами з однієї чи кількох країн.

Комерціалізація космічної діяльності розпочиналася з успішних комерційних проєктів в супутниковій телекомунікації, дистанційному зондуванні та навігації. Зокрема, за матеріалами міжнародного комітету GPS Industry Council, продаж терміналів GPS для автотранспортних засобів у всьому світі перевищує продаж для всіх інших засобів цієї супутникової технології, зокрема й для військових потреб, авіації, морських транспортних засобів і геодезії разом. Отже, використання космічних технологій у навігації також демонструє високі результати комерціалізації космічної діяльності [2, с. 316].

Отже, юридична форма комерціалізації космічної діяльності представлена відповідними правовідносинами, які складаються в процесі здійснення суб'єктами космічної діяльності господарської діяльності в сфері космічної галузі.

Наприклад, після запуску супутника TerraSAR-X (супутник для погодних та цілодобових радіолокаційних спостережень з високою роздільною здатністю) у 2007 році Німеччина зробила вибір на користь спеці-

ального законодавства, присвяченого фундаментальним питанням та їх зв'язку з космічною діяльністю, особливо в такій важливій галузі, як дистанційне зондування. При цьому, положення закону, що регулюють діяльність космічного сегмента, засновані на тому, що Німеччина як держава реєстрації зберігає юрисдикцію та контроль над такими космічними об'єктами відповідно до статті VIII Договору про космос. Процедури перевірки фактора чутливості та видачі дозволів дозволяють враховувати принцип XII Принципів щодо дистанційного зондування Землі з космічного простору, а також необхідність забезпечення міжнародного миру та безпеки. Основна концепція закону полягає у визначенні використання космічних систем дистанційного зондування Землі «високого рівня» та встановлення чітко визначеної та ясної процедури розподілу даних дистанційного зондування Землі [3].

Зі своєї сторони ООН, зважаючи на факт розширення участі неурядових юридичних осіб у космічній діяльності, відмічає, по-перше, необхідність модернізації норм космічного права, передусім шляхом прийняття державами внутрішнього законодавства, яке б регулювало приватну комерційну діяльність у космічному просторі та водночас не суперечило б основним чинним принципам міжнародного космічного права, а, по-друге, вказує на необхідність застосування належних заходів на національному рівні, в тому числі щодо видачі дозволів на провадження космічної діяльності недержавними структурами та організації спостереження за нею. Глобальне партнерство, включаючи участь приватного сектору, є вирішальним для формування надійного та перспективного космічного сектору. Це набуває особливої ваги, оскільки ООН не має своїх власних космічних можливостей – у минулому вона ніколи не здійснювала запуски чи будівництво супутників. Однак Організація сприяє значущому тривісторонньому співробітництву між космічними країнами-членами, індустрією та найбільш потребуючими країнами.

Прикладом такого партнерства між країнами-членами, міжнародними організаціями та промисловістю є ініціатива UNOOSA «Доступ до космосу для всіх». Ця флагаманська програма виступає мостом для країн розвиваючихся, щоб вони могли розпочати свій шлях у космосі та набути національного та регіонального досвіду. Ініціатива UNOOSA надає унікальні можливості для отримання космічних навичок, знань та доступу до інфраструктури. Приклади таких співпраць різноманітні: від партнерства з Єгиптом, Кенією та Угандою для розгортання кліматичних моніторингових камер на платформі Бартоломео (розробленій Airbus) на Міжнародній космічній станції (МКС) до угоди з Японським агентством аерокосмічних досліджень (JAXA), яка дозволила Гватемалі, Кенії, Маврикію та Молдові запустити свої перші супутники з МКС. Ці співпраці сприяли створенню національних космічних агентств, розробці національного космічного законодавства чи стратегій, та підтримці внутрішнього потенціалу та навичок, створюючи космічні екосистеми, які дозволяють цим країнам активніше брати участь у глобальній космічній економіці [1].

Ще 11 грудня 2013 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію з доповіді Комітету зі спеціальних політичних питань та питань деколонізації (Четвертий комітет) (A/68/423) 68/74, якою були затверджені рекомендації щодо національного законодавства, що має відношення до дослідження та використання космічного простору в мирних цілях.

В цій резолюції окреслено основні вимоги до національного законодавства, яке регулюватиме сферу комерційного дослідження та використання космічного простору. У ній акцентується увага на постійному використанні ресурсів космічного простору і вкотре нагадується країнам про їхню відповідальність здійснювати

контроль за будь-якою космічною діяльністю, що відбувається з їхньої території.

США вперше у світі розпочали процес комерціалізації космічної діяльності. Спочатку комерціалізація охоплювала окремі види діяльності, які були затребувані на внутрішньому ринку самих США. Досвід США фактично вплинув на сучасний досвід всіх ринково розвинутих країн, в яких комерціалізація космічної діяльності здійснюється саме приватними підприємствами в тому числі на умовах державно-приватного партнерства, в межах якого держава приймає в тому числі і нефінансову участь. Той потенціал, передусім фінансово-економічний, який вміщує в собі ефективна комерціалізація космічної діяльності на рівні ЄС ставить на порядок денний певні задачі щодо координації та уніфікації діяльності національних космічних агенцій, а також національних програм розвитку космічної галузі. При цьому комерціалізація складає основу державно-приватного партнерства. В процесі перебуває формування єдиної європейської космічної програми зі структурою виконавчих органів, інструментів реалізації, рівнем фінансування та строками реалізації. На цьому тлі європейська космічна діяльність багато в чому спирається на бюджетні асигнування, як і раніше, залишається прерогативою політики національних урядів європейських держав та ЄКА.

В свою чергу Китай також розвиває власну комерційну структуру космічної діяльності. Мета комерціалізації космічної діяльності та її результатів у Китаї - це формування динамічного, конкурентоспроможного космічного сектора для стимулювання інновацій, зміцнення глобального лідерства Китаю – або, як перший крок, регіонального – (як на світовому ринку космічної діяльності, так і в інших високотехнологічних сегментах світового ринку), розвитку інноваційної сфери (промисловості) та забезпечення сталого розвитку. Цілі розвитку космічної діяльності сягають від індустріалізації та маркетингу у галузі космічних технологій та додатків, створення інтегрованої космічної та наземної інфраструктури, яка гармонізує можливості та діяльність космічних апаратів та наземного обладнання до набуття Китаєм статусу світового лідера у галузі космічних досліджень та освоєння космічного простору [4]. З цією метою в Китаї, зокрема, зовнішньоторговельна компанія China Great Wall Industry Corporation (CGWIC), яка створена виключно для здійснення міжнародних продажів, маркетингу, комерційних переговорів, укладання та виконання договорів у сфері космічної діяльності. Сьогодні Китай здійснює виробництво супутників для країн, що розвиваються. Китай впевнено розширює свою нішу в країнах з ракетно-космічною діяльністю, що розвивається.

Наведене вище дозволяє погодитися з думкою науковців, які зазначають, що комерційна діяльність по космічним польотам зокрема включає в себе: послуги запуску космічних об'єктів; послуги супутникового зв'язку; послуги з дистанційного зондування Землі; метеорологічні послуги; послуги з навігації та місцяорієнтування; виробництво космічних об'єктів; послуги страхування [5, с. 125].

Міжнародна спільнота, безумовно, не залишається осторонь питань та викликів, які породжує комерціалізація космічної діяльності. Багато з цих питань були розглянуті на великій конференції ООН з дослідження та використання космічного простору в мирних цілях, що відбулася у Відні в липні 1999 р., на якій були рекомендовані деякі заходи, такі як перегляд існуючих договорів та їх тлумачення, прояснення тим самим проблемних областей з метою зробити їх більш прийнятними. Вона також рекомендувала зайнятися цілою низкою питань, що виникають у зв'язку з комерціалізацією та приватизацією космічної діяльності, а також опрацювати пропозиції щодо охоплення нових та розширення існуючих областей

космічної діяльності для вирішення подальших проблем регулювання, в контексті яких є потреба до ухвалення нових методів регулювання складних технічних питань [6, с. 758].

Важливу роль у комерціалізації космічної діяльності відіграє питання регуляції права на рухоме устаткування. Необхідність встановлення універсальних міжнародно-правових правил, що створюють єдину систему забезпечувальних заходів речово-правового характеру та засобів захисту в разі невиконання боржниками зобов'язань по операціях з передачею прав на рухоме устаткування обумовлена специфічним його особливим характером. Таке устаткування за своєю суттю постійно переміщується з однієї країни до іншої чи взагалі поза межами земного простору – авіаційні та космічні апарати, хоча знову ми стикаємося з проблемою делімітації космічного простору. Речові права на такі об'єкти можуть регулюватися шляхом відсилання до належного права за допомогою традиційної колізійної прив'язки *lex rei sitae*. Однак для рухомого устаткування щодо права власності та інших речових прав, їх здійснення та захисту в національному праві окремих країн та в низці міжнародних договорів передбачена спеціальна колізійна прив'язка, що відсилає до права країни реєстрації об'єкта. Ми це бачимо у ст. VIII Договору про космос.

Наростаючі темпи комерціалізації космічної діяльності, що впливає на міжнародне космічне право, яке спочатку призначалося для регулювання відносин між державами чи державними суб'єктами. Багато питань, пов'язаних із приватною космічною діяльністю, такі як права власності, права інтелектуальної власності, відповідальність неурядових організацій, страхування, правовий статус космічних туристів та інші, потребують адекватного регулювання, особливо з урахуванням того, що очікуються майбутні досягнення в галузі космічних технологій. Ці нові проблеми вже призвели, хоч і в обмеженій мірі, до включення певних елементів міжнародного приватного права до нових космічних режимів, таких як Протокол UNIDROIT про космічне майно або Регламент Постійної палати третейського суду з космічних спорів.

Міжнародним інститутом уніфікації приватного права була розроблена Конвенція про міжнародні гарантії щодо рухомого устаткування (далі – Конвенція). Конвенція була підписана 16 листопада 2001 року на дипломатичній конференції у Кейптауні (Південно-Африканська Республіка).

Головна мета Конвенції це встановлення міжнародного правового режиму та формування нового речового права міжнародного характеру для полегшення фінансування придбання та використання майна, яке, в силу своєї специфіки, регулярно переміщується через державні кордони або за їх межі – повітряні судна (авіаційні двигуни та вертольоти), залізничні рухомі склади та космічні об'єкти (майно).

Конвенція складається з загальної та особливої частини. Загальною частиною є сам зміст Конвенції, а протоколи, які присвячені окремим видам рухомого устаткування, складають особливу частину. Зокрема, при підписанні Конвенції було підписано протокол щодо авіаційного устаткування. Не дивлячись на таку структуру документу, було вирішено, що Конвенція та Протоколи складають «єдине ціле», а тому ратифікація Конвенції без ратифікації протоколів неможлива як і навпаки.

Вперше розгляд Попереднього проекту протоколу з космічного майна було включено до порядку денного 40-ї сесії Юридичного підкомітету в 2001 р. Однак досі остаточне рішення не прийнято, зважаючи на кількість спірних питань.

У Преамбулі проекту Протоколу наголошується на необхідності адаптації положень Конвенції до космічного майна. Протокол покликаний сприяти покращенню умов комерціалізації та приватизації космічної діяльності

шляхом захисту приватних осіб, їх інвестицій у космічну галузь. Загалом Конвенція та відповідний протокол захищатиме фінансові права інвесторів, які надали кошти для різних космічних проєктів.

Проект Протоколу пропонує свій порядок захисту порушених прав на космічне рухоме обладнання. Так, встановлюється, що будь-який спосіб захисту прав, передбачених Конвенцією щодо космічного об'єкту, використовується розумним у комерційному відношенні чином. Вважається, що спосіб захисту прав використовується розумним у комерційному відношенні чином, якщо він застосовується відповідно до будь-якого положення угоди, за винятком випадків, коли таке положення є явно невідповідним.

Передбачається, що якщо не погоджено інше, кредитор не може примусово здійснити забезпечення міжнародної гарантії щодо космічного об'єкта, фізично пов'язаного з іншим космічним об'єктом, якщо це завдасть шкоди або порушить функціонування цього іншого космічного об'єкту, за умови, що до реєстрації цієї міжнародної гарантії було зареєстровано будь-яку міжнародну гарантію або продаж щодо цього іншого космічного об'єкту [7].

Регламент Постійної палати третейського суду з космічних спорів (далі Регламент) заснований на Арбітражному регламенті ЮНСІТРАЛ 2010 року («Регламент ЮНСІТРАЛ»), який є усталеною процесуальною нормою, яку сторони зазвичай використовують у міжнародному арбітражі. У вступі до Регламенту зазначається, що він відображає «особливі характеристики суперечок, що мають космічний компонент, пов'язаних з використанням космічного простору державами, міжнародними організаціями та приватними суб'єктами» та «елемент міжнародного публічного права, який відноситься до спорів, які можуть торкатися держави, й використання космічного простору, та елемент міжнародної практики, що застосовується до таких суперечок».

Держави, міжнародні організації та приватні суб'єкти використовують міжнародний арбітраж для вирішення космічних суперечок. Фактично, кілька пов'язаних з космосом спорів було врегульовано за допомогою інституційних та спеціальних арбітражних правил та процедур, у тому числі Міжнародною торговою палатою («МТП»), Лондонським міжнародним арбітражним судом (LCIA) та Міжнародним центром з вирішення спорів (ICDR). Однак нині немає публічних повідомлень про арбітражні розгляди, які були б врегульовані з використанням Регламенту ППТС по космосу. ППТС регулює суперечки, що стосуються космічного простору, але у випадках сторони розглядають свої суперечки в арбітражі відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ 1976 року, а не Регламентом ППТС з космічного простору. (Див., наприклад, *CC/Devas (Mauritius) Ltd., Devas Employees Mauritius Private Ltd., Telcom Devas Mauritius Ltd. v. Republic of India*, PCA Case No. 2013-09; *Deutsche Telekom AG v. The Republic of India*, PCA Case No. 2014-10) [8].

Регламент щодо застосовного права вказує, що при вирішенні спору третейський суд застосовує право або норми права, визначені сторонами. За відсутності такої вказівки сторін, арбітражний суд повинен застосовувати національне та/або міжнародне право й норми права, які він визначає як відповідне для спору, який розглядається. При цьому суд приймає рішення як *amiable compositeur* (дружній посередник) або *ex aequo et bono* (згідно зі справедливістю і благом) тільки в тому випадку, якщо сторони прямо уповноважили арбітражний суд зробити це. Рішення приймається судом відповідно до умов договору він повинен брати до уваги будь-які торгові звичаї, що застосовуються до правочину [9].

У 2021 році Суди Міжнародного фінансового центру Дубая (DIFC) та Фонд майбутнього Дубая (DFF) розпо-

чали реалізацію нової ініціативи «Суди майбутнього», який став ще одним майданчиком в якості розгляду космічних спорів.

Таким чином, Об'єднанні Арабські Емірати намагаються відігравати провідну роль у просуванні своїх судових систем, щоб безпосередньо спрямовувати потенціал та можливості щодо розв'язання комерційних суперечок, пов'язаних з космосом.

Дубайський міжнародний фінансовий суд (DIFC), заснований у 2004 році, є англійською судовою системою загального права Дубая та є ключовою частиною правової системи ОАЕ. Він був створений з конкретною метою, щоб дозволити міжнародній спільноті в ОАЕ мати більшу довіру до правової бази Емірату та ще більше зміцнити інвестиційні і торговельні відносини світу з ОАЕ [10].

Космічні суди – це глобальна ініціатива, яка працюватиме паралельно, допомагаючи створити нову мережу судової підтримки для задоволення суворих комерційних вимог міжнародного освоєння космосу в XXI столітті. У міру того, як космічна торгівля стає все більш глобальною, складні комерційні угоди, які її регулюють, також вимагатимуть такої ж інноваційної судової системи, щоб йти в ногу з часом.

Компанії та установи, що базуються як в ОАЕ, так і за кордоном, тепер матимуть можливість узгодити при укладанні контрактів подачу скарг до суду ОАЕ, а нові контракти потенційно визначають новий «космічний суд» як форум для вирішення спорів [11].

Висновки. Комерціалізація космічної діяльності це вже не майбутнє, а сучасність. Однак широка та ефективна комерціалізація космічної діяльності стикається з адміністративні та юридичними бар'єрами. Ці бар'єри обумовлені передусім тим, що здійснення космічної діяльності пов'язано зі значними ризиками і держава знаходиться в пошуку ефективного балансу нормативного регулювання та свободи підприємницької діяльності. На цьому тлі дуже загрозливо та невиважено звучать деякі заклики, що функціонал держави в космічній діяльності треба звести до мінімального впливу на цю галузь економіки та підприємництва. Сучасні норми міжнародного космічного права залишають питання правової визначеності комерціалізації космічної діяльності (та її складових, кооперації та інтернаціоналізації) неврегульованими, що породжує значну невизначеність щодо прав та обов'язків її чисельних суб'єктів. Особливо це впливає на поведінку приватних суб'єктів, які, природно, більш користуються категорією прибутковості ніж категорією суспільного блага. Можливо це і обумовлює те, що при наявній невизначеності вона все ж таки не відлякує інвесторів, і обумовлює законодавчу практику окремих держав самостійно на національному рівні вирішувати не тільки питання комерціалізації космічної діяльності, але і питання комерційного використання космічного простору, зокрема космічних ресурсів. Безумовно такий стан справ має дестабілізуючий вплив на проголошене мирне використання та дослідження космічного простору. Це обтяжується і тим, що держави мають різні погляди та підходи до того, як це має здійснюватися комерціалізація космічної діяльності і яке значення в цьому плані має міжнародне право. Саме тому, міжнародне співтовариство на рівні ООН має вжити заходів для вироблення та узгодження єдиних міжнародних правил, які, по-перше, будуть закріплені в обов'язковому міжнародному договорі, наприклад Кодексу реалізації космічних проєктів та здійснення підприємницької діяльності в космічному просторі, на Місяці та інших небесних тілах, а, по-друге, закріплять етичні норми такої підприємницької діяльності, що буде запобіжником активним конкурентним комерційним війнам і потенційній агресивній колонізації космічного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. The United Nations in the Age of Space Entrepreneurship URL: <https://www.un.org/en/un-chronicle/united-nations-age-space-entrepreneurship>
2. Сорока Л.В. Адміністративно-правовий механізм реалізації космічної доктрини України. Дис. на здобуття наук.ступ. доктора юридичних наук, Київ, 2020 р. 490 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/33/d1.pdf>
3. Документ Генеральної Асамблеї ООН A/AC.105/912 URL: https://www.unoosa.org/pdf/reports/ac105/AC105_912E.pdf
4. Китайське національне космічне управління URL: <http://www.cnsa.gov.cn>
5. Genta Giancarlo, Rycroft Michael. Space the Final Frontier? UK: Cambridge University Press, 2003. 430 p.
6. HANDBOOK OF SPACE LAW Edited by Frans von der Dunk. Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA. 2015. 1136 p.
7. Протокол з питань, які стосуються космічних засобів до Конвенції про міжнародні гарантії у відношенні рухомого устаткування URL: <https://www.itu.int/en/ITU-R/space/spaceAssetsProtocol/potocolSpaceAssets09032012-R.pdf>
8. Charles ('Chip') B. Rosenberg, Vivasvat ('Viva') Dadwal (King & Spalding) The 10 Year Anniversary of the PCA Outer Space Rules: A Failed Mission or The Next Generation? URL: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com>
9. OPTIONAL RULES FOR ARBITRATION OF DISPUTES RELATING TO OUTER SPACE ACTIVITIES URL: <https://docs.pca-cpa.org/2016/01/Permanent-Court-of-Arbitration-Optional-Rules-for-Arbitration-of-Disputes-Relating-to-Outer-Space-Activities.pdf>
10. Courts of Space launches into orbit in support of global space economy URL: <https://www.zawya.com>
11. First It Was Space Force, Now Dubai's Creating a 'Space Court' For Off-Planet Disputes URL: <https://www.sciencealert.com>